

481

U S T A W A

z dnia 16 sierpnia 1938 r.

o wyborze radnych gromadzkich, gminnych i powiatowych.

DZIAŁ I.

WYBORY RADNYCH GROMADZKICH.

System wyborczy.

Art. 1. Wybory radnych gromadzkich odbywają się na zasadzie głosowania powszechnego, równego, tajnego i bezpośredniego na nazwiska kandydatów, uprzednio należycie zgłoszonych.

Liczba radnych gromadzkich.

Art. 2. (1) Liczba radnych wynosi w gromadach:

- 1) do 500 mieszkańców — dwunastu,
- 2) ponad 500 — 1.000 mieszkańców — szesnastu,
- 3) ponad 1.000 — 1.500 mieszkańców — dwudziestu,
- 4) ponad 1.500 — 2.000 mieszkańców — dwudziestu czterech,
- 5) ponad 2.000 mieszkańców — trzydziestu.

(2) Liczbę mieszkańców ustala się na podstawie prowadzonej przez gminę ewidencji ludności.

Prawo wybierania.

Art. 3. (1) Prawo wybierania służy każdemu obywatelowi polskiemu bez różnicy płci, który ma prawo wybierania do Sejmu i przynajmniej od roku, licząc wstecz od przedednia zarządzenia wyborów, mieszka na obszarze gromady.

(2) Warunek jednorocznego zamieszkania nie dotyczy:

1) zamieszkałych w przededniu zarządzenia wyborów na obszarze gromady właścicieli lub posiadaczy nieruchomości, położonych na obszarze gromady,

2) pracowników umysłowych i fizycznych, niezależnie od rodzaju i charakteru pełnionej pracy, pozostających w stosunku służbowym do Państwa lub instytucji publicznoprawnych, tudzież żołnierzy służby stałej, duchowieństwa świeckiego i zakonnego, jeżeli osoby te pełnią swe funkcje na obszarze gromady i mieszkały na tym obszarze w przededniu zarządzenia wyborów,

3) członków rodzin osób, wymienionych w pkt 2), zamieszkałych z nimi we wspólnocie gospodarczej na obszarze gromady w przededniu zarządzenia wyborów.

(3) Przy ustalaniu faktu zamieszkania stosuje się przepisy o ewidencji i kontroli ruchu ludności, przy czym na równi z zapisanymi do rejestru mieszkańców traktuje się osoby, które powinny być zapisane do tego rejestru.

(4) Prawo wybierania ulega zawieszeniu na czas trwania postępowania karnego w sprawach o zbrodnie, zagrożone karą dodatkową utraty praw publicznych i obywatelskich praw honorowych od chwili doręczenia aktu oskarżenia.

(5) Prawo wybierania nie przysługuje żołnierzom, pozostającym w czynnej służbie wojskowej, a nie będącym żołnierzami służby stałej.

Prawo wybieralności.

Art. 4. Prawo wybieralności służy każdemu obywatelowi, mającemu prawo wybierania, który przed dniem zarządzenia wyborów ukończył lat 27.

Okręgi wyborcze.

Art. 5. (1) Gromada może stanowić jeden lub kilka okręgów wyborczych.

(2) Każdy okręg wyborczy powinien tworzyć jedną ciągłą całość terytorialną. Warunek

ten nie dotyczy części gromady, stanowiących enklawy na obszarze gromad lub gmin sąsiednich.

(3) Podziału na okręgi wyborcze dokonywa starosta powiatowy przed zarządzeniem wyborów, ustalając dla każdego okręgu ilość mandatów w zależności od liczby mieszkańców.

(4) Liczbę mieszkańców w okręgu ustala się na podstawie prowadzonej przez gminę ewidencji ludności.

(5) W gromadzie, podzielonej na okręgi wyborcze, na jeden okręg nie może przypadać mniej niż 2 mandaty.

Zarządzenie wyborów.

Art. 6. (1) Wybory zarządza starosta powiatowy, ustalając dzień zarządzenia wyborów i dzień głosowania.

(2) Dzień głosowania nie może przypadać na okres pilnych robót polnych oraz na czas uroczystych świąt.

Art. 7. (1) Nadzór nad czynnościami wyborczymi sprawuje władza zarządzająca wyborami.

(2) Nadzór uprawnia do żądania wyjaśnień, uchylania sprzecznych z prawem uchwał komisji wyborczych lub postanowień przewodniczących oraz usuwania lub żądania usunięcia dostrzeżonych uchybień.

Komisje wyborcze.

Art. 8. (1) Do przeprowadzenia wyborów w gromadach, podzielonych na okręgi wyborcze, powołuje się gromadzką i okręgową komisję wyborczą.

(2) W gromadach, stanowiących jeden okręg wyborczy, czynności okręgowych komisji wyborczych spełnia gromadzka komisja wyborcza.

(3) Każda komisja wyborcza składa się z przewodniczącego i 2 członków.

(4) Przewodniczący i członkowie komisji wyborczych powinni być powołani nie później, niż 7 dnia po zarządzeniu wyborów.

(5) Przewodniczącego powołuje starosta powiatowy spośród mieszkańców danej gminy wiejskiej, odpowiadających warunkom, określonym w art. 3, jak również spośród osób, posiadających prawo wybierania radnych miejskich w mieście, będącym siedzibą tej samej gminy wiejskiej.

(6) Członków komisji wybiera kolegium zarządu gminnego spośród mieszkańców gromady, posiadających prawo wybierania. W razie niepowołania przez kolegium zarządu gminnego członków komisji wyborczych w terminie ustawowym, przewodniczący tych komisji uzupełniają ich skład członkami przez siebie powołanymi; mandat tych członków wygasa z chwilą wejścia do komisji członków, wybranych przez kolegium zarządu gminnego.

(7) Wyborca, zgłoszony jako kandydat na radnego, z chwilą wyrażenia zgody na zgłoszenie jego kandydatury, traci prawo piastowania godności przewodniczącego lub członka komisji wyborczej w tej samej gromadzie.

Art. 9. (1) Nikt nie może się uchylić od przyjęcia godności członka komisji bez usprawiedliwionych przyczyn.

(2) Zezwolenia na złożenie godności członka komisji może udzielić władza, która go powołała.

(3) Wydział powiatowy ma prawo nałożyć na osobę, która uchyli się od przyjęcia lub złoży godność członka komisji wyborczej bez zezwolenia, jednorazowo świadczenie pieniężne w wysokości od 10 do 100 zł na rzecz gminy lub gromady. Stronie służy prawo wniesienia odwołania do wojewody, który orzeka (przy współdziałaniu wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym).

(4) Świadczenia pieniężne, nakładane w myśl przepisu ust. (3), ściągają się w trybie postępowania przymusowego w administracji.

Art. 10. Godność przewodniczącego i członków komisji wyborczych jest honorowa. Mogą oni jedynie otrzymać zwrot kosztów przejazdu, jeżeli nie posiadają własnych środków przejazdu, przy czym wysokość tych kosztów nie może przekraczać norm, ustalonych w danej miejscowości dla podwódek.

Art. 11. (1) Jednocześnie z przewodniczącymi i członkami komisji wyborczych będą powołani w tym samym trybie i liczbie ich zastępcy.

(2) Zastępcom służy prawo obecności na posiedzeniach właściwych komisji; w głosowaniu zastępcy biorą udział tylko w razie nieobecności osób, które zastępują.

(3) Przepisy art. 8 ust. (5) — (7) oraz art. 9 i 10 stosuje się odpowiednio do zastępców przewodniczących i zastępców członków komisji wyborczych.

Art. 12. (1) Do ważności uchwał komisji wyborczej jest niezbędna obecność przewodniczącego i 2 członków. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów obecnych. W razie równości głosów przeważa głos przewodniczącego.

(2) Jeden z członków komisji sporządza protokół obrad; protokoły podpisują przewodniczący oraz członkowie komisji, obecni na posiedzeniu.

Art. 13. Po uprawomocnieniu się aktu wyborczego komisje wyborcze rozwiązują się z samego prawa.

Spisy wyborców.

Art. 14. (1) Najpóźniej 14 dnia po zarządzeniu wyborów, wójt sporządzi w 2 egzemplarzach spis wyborców gromady, a w razie podziału obszaru gromady na okręgi wyborcze — spisy wyborców dla każdego okręgu.

(2) Najpóźniej 15 dnia po zarządzeniu wyborów wójt doręczy podpisane przez siebie spisy wyborców przewodniczącemu gromadzkiej komisji wyborczej.

Ogłoszenie o czynnościach wyborczych.

Art. 15. (1) Nie później aniżeli 18 dnia przed dniem głosowania wójt ogłosi na obszarze gromady — w sposób na miejscu zwyczajem przyjęty oraz przez wywieszenie na przeciąg co najmniej 3 dni przed mieszkaniem sołtysa, a w większych gromadach ponadto w kilku innych widocznych miejscach — obwieszczenia o zarządzeniu wyborów.

(2) W obwieszczeniu wójt poda:

- 1) liczbę mandatów, przypadającą na gromadę,
- 2) podział gromady na okręgi wyborcze,
- 3) liczbę mandatów w każdym okręgu,
- 4) skład komisji wyborczych,
- 5) lokale oraz dnie i godziny urzędowania gromadzkiej komisji wyborczej,
- 6) dnie, godziny i miejsce wyłożenia spisu wyborców i wnoszenia reklamacyj (art. 16) oraz ponownego wyłożenia tych spisów do publicznego przeglądu (art. 20),
- 7) dnie, godziny i miejsce zgłaszania kandydatów (art. 21),
- 8) liczby wyborców, uprawnionych do zgłoszenia kandydatów (art. 23),
- 9) miejsce, dzień i godziny głosowania,
- 10) treść art. 16 i 20 ust. (2).

Wyłożenie spisów wyborców i wnoszenie reklamacyj.

Art. 16. (1) Spisy wyborców będą wyłożone w lokalu gromadzkiej komisji wyborczej najajutrz po dniu ogłoszenia przez wójta obwieszczenia o zarządzeniu wyborów nieprzerwanie przez 3 dni, a w tym czasie najmniej przez 5 godzin dziennie.

(2) Podczas wyłożenia spisów każdy obywatel może przeglądać je, robić z nich wyciągi, a osoby, mające prawo wybierania, mogą wnosić reklamacje do gromadzkiej komisji wyborczych.

Art. 17. (1) Reklamacje można wnosić z powodu:

- 1) pominięcia w spisie uprawnionego do głosowania,
- 2) wciągnięcia do spisu osoby, nieuprawnionej do głosowania.

(2) Reklamacje będą wnoszone na piśmie lub ustnie do protokołu ze wskazaniem przyczyn.

(3) Komisja gromadzka załatwia reklamacje niezwłocznie; w razie potrzeby komisja może zażądać przedłożenia, a także uzupełnienia dowodów.

Art. 18. Komisja gromadzka po załatwieniu reklamacji z powodu pominięcia w spisie uprawnionego do głosowania:

- 1) uzupełni spis wyborców, bądź
- 2) zawiadomi osobę pominiętą w spisie, że reklamacja nie została uwzględniona.

Art. 19. (1) Komisja gromadzka po załatwieniu reklamacji z powodu wciągnięcia do spisu osoby, nieuprawnionej do głosowania:

- 1) zwróci reklamację, jako nieuwzględnioną, bądź
- 2) zawiadomi osobę, której reklamacja dotyczy, że będzie skreślona ze spisu wyborców.

(2) Każdy, kogo dotyczy reklamacja, ma prawo w ciągu następnego dnia po doręczeniu zawiadomienia wnieść sprzeciw do gromadzkiej komisji wyborczej.

(3) Komisja gromadzka po rozpatrzeniu sprzeciwu:

- 1) uchyli swą poprzednią uchwałę, bądź
- 2) potwierdzi ją.

Art. 20. (1) Gromadzka komisja wyborcza najpóźniej 3 dnia po upływie okresu, przewidzianego w art. 16 ust. (1), poczyni w spisach wyborców zmiany, dokonane wskutek reklamacji; z tą chwilą spisy wyborców będą uznane za ostatecznie ustalone i odtąd żadnych zmian czynić w nich nie wolno.

(2) Do głosowania będą uprawnione tylko osoby, wpisane do ustalonego ostatecznie spisu wyborców.

(3) W razie podziału gromady na okręgi wyborcze, przewodniczący gromadzkiej komisji wyborczej prześle przed dniem głosowania, a po ogłoszeniu, o którym mowa w art. 26, przewodniczącym okręgowych komisji wyborczych ustalone spisy wyborców właściwych okręgów.

(4) Ostatecznie ustalone spisy wyborców będą wyłożone do publicznego przeglądu w lokalu gromadzkiej komisji wyborczej przez 5 godzin dziennie w ciągu okresu, przeznaczonego do zgłaszania kandydatów (art. 21).

Zgłaszanie kandydatów.

Art. 21. Począwszy od następnego dnia po okresie, przeznaczonym do wyłożenia spisów, wyborcy w ciągu dalszych 3 dni mają prawo zgłaszania do gromadzkiej komisji wyborczej kandydatów na radnych, którzy są jednocześnie kandydatami na zastępców radnych.

Art. 22. (1) Kandydaci na radnych powinni posiadać prawo wybieralności w którymkolwiek okręgu wyborczym gromady.

(2) Można kandydować tylko w jednym okręgu.

Art. 23. (1) Zgłoszenie kandydatów powinno zawierać imię i nazwisko, imiona rodziców, wiek i miejsce zamieszkania każdego kandydata. Komisja wyborcza, przyjmując zgłoszenie kandydatów, zaprotokołuje dzień, godzinę i liczbę porządkową zgłoszenia, po czym nazwiska kandydatów opatry kolejno numerami.

(2) Każdy kandydat powinien oświadczyć, iż zgadza się na zgłoszenie jego kandydatury

i że posiada prawo wybieralności. Uczynić to może bądź w pisemnej deklaracji, opatrzonej datą i własnoręcznym podpisem, którą dołącza się do zgłoszenia, bądź przez oświadczenie ustne do protokołu komisji wyborczej.

(3) Liczba nazwisk kandydatów na jednym zgłoszeniu powinna odpowiadać podwójnej ilości mandatów, przypadającej na dany okręg wyborczy.

(4) Każde zgłoszenie powinno być podpisane własnoręcznie lub zgłoszone osobiście do protokołu komisji wyborczej przez co najmniej 10 wyborców, wpisanych do spisu wyborców okręgu, bez uwzględnienia zmian, spowodowanych reklamacjami.

(5) Każdy wyborca może wziąć udział w jednym tylko zgłoszeniu. Zgłoszenie może podpisać lub wnieść również i ten wyborca, który został wpisany do spisu wyborców dopiero w drodze reklamacji. W razie podpisania 2 lub więcej zgłoszeń przez jednego wyborcę ważny jest tylko podpis na zgłoszeniu najwcześniejszym. Śmierć wyborcy i utrata przezeń prawa wybierania nie powoduje nieważności uprzednio złożonego podpisu lub ustnego zgłoszenia.

(6) Po podpisaniu zgłoszenia kandydatów nie można wpisywać nowych kandydatów pod rygorem nieważności wpisanej kandydatury.

(7) Cofnięcie przez wyborcę podpisu nie ma żadnego skutku prawnego.

(8) Wnoszący zgłoszenie kandydatów mogą wyznaczyć spośród siebie pełnomocnika, upoważnionego do porozumiewania się z komisją wyborczą. W razie niewyznaczenia za pełnomocnika uważa się wyborcę, podpisanego na pierwszym miejscu zgłoszenia.

Ustalanie kandydatów.

Art. 24. (1) Gromadzka komisja wyborcza bada, czy zgłoszenia kandydatów odpowiadają obowiązującym przepisom.

(2) Gromadzka komisja wyborcza może wezwać bezpośrednio lub za pośrednictwem pełnomocnika wyborcę, który podpisał zgłoszenie i zbadać własnoręczność jego podpisu oraz uznać za nieważny podpis, który nie stawiał się na wezwanie w odpowiednio wyznaczonym terminie, nie krótszym niż 1 dzień.

Art. 25. (1) Gromadzka komisja wyborcza określi kandydata:

1) jeżeli brak jest jego oświadczenia, wymagane w myśl art. 23 ust. (2),

2) wpisanego po podpisaniu zgłoszenia.

(2) W przypadku stwierdzenia innych braków lub wad, mogących spowodować nieważność zgłoszenia bądź nieważność poszczególnych kandydatur, gromadzka komisja wyborcza wezwie pełnomocnika najpóźniej 3 dnia po ostatnim dniu, przeznaczonym do zgłaszania kandydatów, do usunięcia tych braków lub wad, przy czym może zwrócić zgłoszenie, a obowiązana jest wymienić jakie braki lub wady zawiera.

(3) Jeżeli pełnomocnik nie usunie wskazanych przez gromadzką komisję wyborczą braków

i wad najpóźniej następnego dnia po otrzymaniu wezwania, komisja wyborcza stwierdzi nieważność zgłoszenia w całości, bądź nieważność tych kandydatur, co do których komisja stwierdziła braki i wady. W okresie, przeznaczonym do usunięcia braków i wad w zgłoszeniu kandydatów, komisja wyborcza na żądanie pełnomocnika okaże mu do przejrzania ostatecznie ustalony spis wyborców.

(4) O decyzjach, wydanych na podstawie przepisów ustępów poprzedzających, komisja zawiadomi pełnomocników.

Ogłoszenie kandydatur i termin głosowania.

Art. 26. (1) Najpóźniej na 3 dni przed dniem głosowania przewodniczący gromadzkiej komisji wyborczej ogłosi w sposób na miejscu zwyczajem przyjęty oraz przez wywieszenie obwieszczenia przed mieszkaniem sołtysa, a w większych gromadach ponadto w kilku innych widocznych miejscach:

1) kandydatury, uznane za ważne dla każdego okręgu wyborczego oddzielnie, z podaniem imienia i nazwiska, wieku i miejsca zamieszkania każdego kandydata; kandydatury zamieszcza się w ogłoszeniu w kolejności alfabetycznej nazwisk; podpisów osób zgłaszających nie umieszcza się,

2) dzień i czas trwania głosowania,

3) lokale, w których odbędzie się głosowanie,

4) treść art. 29, 32, 36 i 37.

(2) W razie podziału gromady na okręgi wyborcze przewodniczący gromadzkiej komisji wyborczej przesyła przed dniem głosowania wykazy ustalonych kandydatur właściwym okręgowym komisjom wyborczym.

Głosowanie.

Art. 27. (1) Głosowanie odbędzie się w lokalach okręgowych komisji wyborczych i trwać będzie bez przerwy od godz. 8 do 18; głosowanie może być jednak zamknięte wcześniej, jeżeli wszyscy wyborcy oddali swe głosy.

(2) Od chwili rozpoczęcia głosowania, aż do ustalenia jego wyniku w lokalu wyborczym będą obecni bez przerwy przewodniczący i 2 członkowie komisji wyborczej.

Art. 28. Podczas sprawdzania urny wyborczej (art. 31 i 34), aktu głosowania i ustalania jego wyniku w lokalu wyborczym mogą być obecni pełnomocnicy.

Art. 29. W dniu głosowania nie wolno:

1) wygłaszać przemówień, rozdawać ulotek, ani też w inny sposób agitować tak wewnątrz jak i na zewnątrz lokalu wyborczego w promieniu 100 metrów,

2) wchodzić do lokalu wyborczego osobom, nie biorącym udziału w głosowaniu lub w czynnościach wyborczych.

Art. 30. (1) Przewodniczący komisji wyborczej czuwa nad zapewnieniem porządku w czasie głosowania.

(2) Przewodniczący może:

1) usunąć z lokalu wyborczego każdego wykraczającego przeciwko przepisom porządkowym, zawartym w artykule poprzedzającym, wszakże nie pozbawiając go, w miarę możliwości, prawa oddania głosu, w szczególności wezwać go do wypełnienia karty do głosowania poza lokalem wyborczym,

2) wydawać zarządzenia, zmierzające do zapewnienia wyborcom dostępu do lokalu wyborczego i urny wyborczej.

Art. 31. (1) Przed rozpoczęciem głosowania komisja wyborcza zbada, czy urna jest próżna, po czym urnę zamknie.

(2) Od tej chwili, aż do ukończenia głosowania urny otwierać nie wolno.

Art. 32. (1) Wyborca głosuje osobiście.

(2) Głosowanie odbywa się przez oddanie karty do głosowania.

(3) Karty do głosowania nie mogą być koloru oczywiście innego niż biały. Treść karty do głosowania może być odbita mechanicznie, bądź pisana ręcznie w lokalu wyborczym lub poza nim.

(4) W lokalu wyborczym będą urządzone osłony, zabezpieczające tajność głosowania.

(5) Kartę do głosowania wkłada wyborca do koperty, otrzymanej od komisji wyborczej, po czym kopertę oddaje przewodniczącemu, który wrzuca ją do urny.

(6) Wszystkie koperty są sporządzone z papieru nieprzezroczystego o jednakowej barwie, posiadają jednakowy format i są ostemplowane pieczęcią gminy; prócz pieczęci koperty nie mogą być oznaczone żadnym znakiem odróżniającym.

(7) Kopert dostarcza komisjom wyborczym zarząd gminny przy zastosowaniu przepisów art. 102 ust. (1).

(8) Wyborca może oddać głos przez wymienienie ustne do protokołu komisji wyborczej nazwisk kandydatów z zaznaczeniem, na których kandydatów głosuje jako na radnych, na których zaś jako na zastępców radnych.

Art. 33. (1) Przewodniczący oraz członkowie komisji mogą przed oddaniem przez wyborcę głosu zażądać ustalenia jego tożsamości.

(2) Wyborca, nie posiadający dokumentów, uznanych przez komisję za wystarczające, może się powołać na świadectwo 2 wiarygodnych osób, znanych komisji.

Art. 34. (1) Głosowania przerywać nie wolno.

(2) Komisja wyborcza może odroczyć głosowanie jedynie z powodu wydarzeń siły wyższej i nie dłużej niż do dnia następnego. Zarządzenie takie powinno być natychmiast ogłoszo-

ne publicznie w sposób, na miejscu zwyczajem przyjęty.

(3) W przypadku odroczenia głosowania komisja wyborcza opieczętuje akty i urnę wyborczą i odda na przechowanie przewodniczącemu pod jego osobistą odpowiedzialnością.

(4) Przed ponownym podjęciem głosowania komisja zbada, czy pieczęcie nie zostały naruszone.

Art. 35. (1) O godzinie 18 przewodniczący zarządzi zamknięcie lokalu wyborczego.

(2) Odtąd głosować mogą tylko wyborcy, którzy przybyli do lokalu przed godziną 18.

Art. 36. (1) Przy wyborze 2, 3 i 4 radnych wyborca może głosować tylko na jednego kandydata na radnego oraz na jednego kandydata na zastępcę radnego. W okręgach o większej liczbie mandatów oraz w gromadach, nie podzielonych na okręgi wyborcze, wyborca może głosować na kandydatów na radnych w ilości, nie przekraczającej $\frac{1}{4}$ liczby mandatów obsadzanych i na tyluż kandydatów na zastępców radnych. Przy ustalaniu $\frac{1}{4}$ ułamek zaokrągla się w górę do pełnej jedynek. Wyborca może oddać swe głosy na mniejszą liczbę kandydatów na radnych, rezygnując w ten sposób z pozostałych rozporządzalnych swych głosów.

(2) Na jednej karcie do głosowania wyborca wpisuje u góry pod tytułem „na radnych” nazwiska kandydatów na radnych, u dołu pod tytułem „na zastępców radnych” — nazwiska kandydatów na zastępców radnych.

(3) Obok nazwiska niezbędne jest podanie imienia tylko wówczas, jeżeli zgłoszono 2 lub więcej kandydatów tego samego nazwiska. W przypadku zgłoszenia 2 lub więcej kandydatów tego samego nazwiska i imienia, należy podać również imię ojca lub matki.

(4) W razie nieoznaczenia na karcie, na których kandydatów wyborca głosuje, jako na radnych, na których zaś jako na zastępców radnych, komisja wyborcza uzna kandydatów, wpisanych na początku karty jako kandydatów na radnych, następujących zaś w kolejności wpisania jako kandydatów na zastępców radnych, — każdych w ilości, nie przekraczającej liczby rozporządzalnych przez wyborcę głosów.

Nieważne karty do głosowania.

Art. 37. (1) Nieważność kart do głosowania stwierdza komisja wyborcza, przed którą odbyło się głosowanie.

(2) Nieważne są karty do głosowania:

1) włożone do kopert urzędowo nieostemplowanych lub wrzucone do urny bez kopert,

2) koloru oczywiście innego niż biały,

3) niewypełnione lub zupełnie nieczytelne.

(3) Z kilku znalezionych w kopercie, prawidłowo wypełnionych i o jednakowej treści kart do głosowania, komisja wyborcza uzna za

ważną tylko jedną kartę; jeżeli zaś w kopercie znaleziono 2 lub więcej kart do głosowania, o różnej treści, łączna zaś suma nazwisk kandydatów przekracza rozporządzalną przez wyborcę ilość głosów, komisja wyborcza wszystkie znajdujące się w kopercie karty uzna za nieważne.

(4) Umieszczenie na karcie do głosowania nazwisk kandydatów w ilości, przekraczającej liczbę głosów, jaką wyborca rozporządza, nie powoduje nieważności karty. Nadliczbowe nazwiska kandydatów, umieszczone na końcu, komisja wyborcza skreśla.

(5) Umieszczenie na karcie do głosowania poza nazwiskami kandydatów również nazwisk osób, których nie zgłoszono ważnie, nie powoduje unieważnienia karty do głosowania, nazwiska jednak tych osób komisja wyborcza skreśla. Jeżeli karta zawiera 2 lub więcej razy nazwisko tego samego kandydata, komisja uwzględnia to nazwisko tylko raz jeden.

(6) Nazwiska kandydatów, wpisane na kartę do głosowania w sposób, nie ustalający niewątpliwie osoby kandydata, komisja wyborcza skreśla.

(7) Błędy i niedokładności w pisowni nie powodują nieważności głosu, jeżeli nie ma wątpliwości co do tożsamości kandydata.

Ustalenie wyniku głosowania.

Art. 38. (1) Zaraz po ukończeniu głosowania komisja wyborcza ustala wynik głosowania oddzielnie dla radnych i dla zastępców radnych.

(2) Za wybranych na radnych gromadzkich uznaje się tych spośród ważnie zgłoszonych kandydatów, którzy uzyskali kolejno największe ilości ważnych głosów, nie mniejsze jednak od $\frac{1}{10}$ liczby wszystkich osób ważnie głosujących.

(3) W razie równości głosów rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego komisji wyborczej.

(4) W sposób, określony w ust. (1) — (3), ustala się również wynik głosowania na zastępców radnych w liczbie, odpowiadającej liczbie radnych.

(5) Kandydata, wybranego na radnego i na zastępcę radnego, uznaje się za wybranego tylko na radnego.

Art. 39. (1) Jeżeli w sposób, przewidziany w art. 38, nie wszystkie mandaty w okręgu zostały obsadzone, wówczas wybory radnego albo radnych, których mandaty nie zostały obsadzone, dokonywa się w głosowaniu ściślejszym, przy czym komisja wyborcza skreśli z listy ważnie zgłoszonych kandydatów osoby, które w pierwszym głosowaniu uzyskały najmniejsze ilości głosów, w ten sposób, ażeby liczba kandydatów nie była większa od podwójnej liczby mandatów radnych, pozostałych do obsadzenia; wybór kandydata w pierwszym głosowaniu na

zastępcę radnego nie wyłącza jego kandydatury na radnego w głosowaniu ściślejszym. Jeżeli w wyniku głosowania ściślejszego kandydat ten nie zostanie wybrany na radnego, wówczas zatrzymuje on mandat zastępcy radnego.

(2) Przy tym głosowaniu stosuje się odpowiednio przepisy art. 36.

(3) Głosowanie ściślejsze jest ostateczne. Za wybranych na radnych w głosowaniu ściślejszym uznaje się tych kandydatów, którzy uzyskali kolejno największą ilość głosów. W razie równości głosów rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego komisji wyborczej.

(4) Przepisy ust. (1) — (3) stosuje się przy wyborze zastępców radnych.

(5) Termin głosowania ściślejszego ustala komisja wyborcza, o czym ogłasza w sposób na miejscu zwyczajem przyjęty zaraz po ustaleniu pierwszego głosowania, podając ewentualnie imiona i nazwiska wybranych na radnych i na zastępców radnych w pierwszym głosowaniu oraz kandydatów, na których można będzie głosować w ściślejszym głosowaniu, oddzielnie jako na radnych, oddzielnie zaś jako na zastępców radnych. Jeżeli na podstawie przepisu ust. (1) kandydat, wybrany w głosowaniu pierwszym na zastępcę radnego, będzie kandydował na radnego w głosowaniu ściślejszym, wówczas komisja wyborcza zamiast niego uwzględni w miarę potrzeby na liście kandydatów na zastępców radnych tego kandydata, który w pierwszym głosowaniu na zastępców radnych otrzymał z kolei największą ilość głosów.

(6) Głosowanie ściślejsze przeprowadza się nie później, niż 7 dnia po dniu pierwszego głosowania.

Wybór bez głosowania.

Art. 40. Jeżeli w okręgu wyborczym zostanie dokonane tylko jedno zgłoszenie kandydatów, głosowanie nie odbędzie się. W takim przypadku za wybranych na radnych uznaje się kandydatów, umieszczonych na początku zgłoszenia, w kolejności w nim ustalonej, w liczbie, odpowiadającej ilości mandatów w okręgach, na zastępców zaś radnych — pozostałych kandydatów w dalszej kolejności, o czym gromadzka komisja wyborcza ogłosi w sposób na miejscu zwyczajem przyjęty.

Protokół wyborczy.

Art. 41. (1) Po ustaleniu wyniku wyborów komisja wyborcza sporządza protokół, który powinien zawierać:

- 1) skład komisji wyborczej i nazwiska obecnych pełnomocników,
- 2) liczbę uprawnionych do głosowania wyborców,
- 3) liczbę głosujących,
- 4) imiona i nazwiska ważnie zgłoszonych kandydatów,

5) oddzielnie liczby ważnych głosów, oddanych na poszczególnych kandydatów na radnych i na zastępców radnych,

6) liczbę głosów nieważnych,

7) imię, nazwisko, wiek i miejsce zamieszkania wybranych na radnych i na zastępców radnych.

(2) Każdy z obecnych podczas ustalania wyniku głosowania może zgłosić uwagi do protokołu.

Ogłoszenie wyniku wyborów.

Art. 42. Okręgowa komisja wyborcza następnego dnia po dniu ostatecznego głosowania ogłosi w sposób, wskazany w art. 26 ust. (1), wynik wyborów w okręgu, podając imię, nazwisko, wiek i miejsce zamieszkania wybranych na radnych i na zastępców radnych.

Protesty wyborcze i unieważnienie wyborów.

Art. 43. (1) Wybory są nieważne, jeżeli:

1) zostanie stwierdzone, że dopuszczono się przy wyborach przestępstw przeciwko głosowaniu w sprawach publicznych, a popełnione przestępstwa mogły wpłynąć na wynik wyborów,

2) wybory zostały przeprowadzone niezgodnie z przepisami ustawy, a popełnione uchybienia mogły wpłynąć na wynik wyborów.

(2) Nieważny jest wybór kandydata dokonany w 2 lub więcej okręgach.

Art. 44. O unieważnieniu wyborów w całości lub części orzeka władza zarządzająca wyborami z urzędu, bądź skutek protestu.

Art. 45. (1) Protest przeciwko wyborom z żądaniem unieważnienia wyborów w całości albo też wyboru poszczególnych osób ma prawo wnieść w ciągu 7 dni po ogłoszeniu ostatecznego wyniku wyborów co najmniej taka liczba wyborców, jaka była uprawniona do zgłoszenia kandydatów. Zbadanie własnoręczności podpisów może nastąpić tylko w sposób, wskazany w art. 24. Protesty wnosi się na piśmie do gromadzkiej komisji wyborczej, która w terminie 3 dni przesyła je z odpowiednimi wyjaśnieniami i aktami staroście powiatowemu. Wniesienie protestu przeciwko wyborom wstrzymuje ukonstytuowanie się nowowybranej rady gromadzkiej.

(2) Decyzje komisji wyborczych i ich przewodniczących oraz zarządzenia nadzorcze, wydane na podstawie art. 7, mogą być zaskarżone jedynie łącznie z protestem wyborczym.

Art. 46. (1) O unieważnieniu wyborów z urzędu, bądź skutkiem protestu orzeka starosta powiatowy przy współudziale wydziału powiatowego z głosem stanowczym.

(2) Decyzje, rozstrzygające protesty, są ostateczne w administracyjnym toku instancji.

(3) Utrzymuje się w mocy przepisy art. 97 ust. (2) ustawy z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego (Dz. U. R. P. Nr 35, poz. 294) dla obszaru województw pomorskiego i poznańskiego w granicach sprzed wejścia w życie ustawy z dnia 12 czerwca 1937 r. o zmianie granic województw: poznańskiego, pomorskiego, warszawskiego i łódzkiego (Dz. U. R. P. Nr 46, poz. 350).

Art. 47. (1) W razie unieważnienia wyboru poszczególnych radnych, wstępują w ich miejsce zastępcy kolejno według ilości otrzymanych głosów.

(2) W razie unieważnienia wyborów w danym okręgu wyborczym starosta powiatowy w ciągu 14 dni zarządzi nowe wybory w tym okręgu lub w takim samym terminie zarządzi podjęcie niektórych czynności wyborczych, wskazując czynność, od której należy ponowić postępowanie wyborcze.

Art. 48. W razie niewniesienia protestu przeciwko wyborom w przepisany terminie, komisja wyborcza przekazuje wszystkie akty wyborcze wójtowi do przechowania w archiwum gminy.

Wybory uzupełniające.

Art. 49. (1) Jeżeli w ciągu kadencji liczba zastępców radnych zostanie wyczerpana, a liczba radnych zmniejszy się nie więcej niż o 25%, starosta powiatowy może zarządzić wybory uzupełniające. Jeżeli liczba radnych zmniejszy się więcej niż o 25%, starosta powiatowy obowiązany jest zarządzić wybory uzupełniające lub po zasięgnięciu opinii wydziału powiatowego rozwiązać radę gromadzką.

(2) Przy wyborach uzupełniających podział na okręgi wyborcze może być utrzymany lub zmieniony, zależnie od zmian liczby mieszkańców.

DZIAŁ II.

WYBORY RADNYCH GMINNYCH.

Liczba radnych.

Art. 50. (1) Liczba radnych wynosi w gminach wiejskich:

1) do 5.000 mieszkańców — dwunastu,

2) od 5.000 do 10.000 mieszkańców — szesnastu,

3) powyżej 10.000 mieszkańców — dwudziestu.

(2) Liczbę mieszkańców ustala się na podstawie prowadzonej przez gminę ewidencji ludności.

Rozdział 1.

Komisje wyborcze.

Wybory radnych gminnych w gminach podzielonych na gromady.**Sposób wybierania.**

Art. 51. (1) Radnych w gminach, nie podzielonych na okręgi wyborcze, wybiera w głosowaniu tajnym gminne kolegium wyborcze.

(2) Radnych w gminach, podzielonych na okręgi wyborcze, wybierają w głosowaniu tajnym okręgowe kolegia wyborcze.

(3) W skład gminnego kolegium wyborczego wchodzi:

1) z gromad, które posiadają rady gromadzkie — radni gromadzcy,

2) z innych gromad — delegaci w liczbie od 2 — 10, ustalonej przez starostę powiatowego, zależnie od liczby mieszkańców gromady,

3) sołtysi i podsołtysi.

(4) W skład okręgowego kolegium wyborczego wchodzi sołtysi, podsołtysi, radni gromadzcy i delegaci gromad z obszarów, które położone są w granicach danego okręgu wyborczego.

(5) Przy wyborze delegatów gromad stosuje się odpowiednio przepisy, dotyczące wyboru radnych gromadzkich.

Prawo wybieralności.

Art. 52. Prawo wybieralności posiada każdy obywatel bez różnicy płci, który przed dniem zarządzenia wyborów ukończył lat 30, mieszka na obszarze danej gminy i odpowiada warunkom, określonym w art. 3.

Okręgi wyborcze.

Art. 53. (1) Gmina może stanowić jeden lub więcej okręgów wyborczych.

(2) Każdy okręg wyborczy powinien tworzyć jedną ciągłą całość terytorialną. Warunek ten nie dotyczy części gminy, stanowiących enklawy na obszarze gmin sąsiednich.

(3) Przy tworzeniu okręgów wyborczych obszar gromady nie może być dzielony.

(4) Przepisy art. 5 ust. (3) i (4) stosuje się tu odpowiednio.

(5) W gminie, podzielonej na okręgi wyborcze, na jeden okręg nie może przypadać mniej niż 3 mandaty.

Zarządzenie wyborów.

Art. 54. (1) Wybory zarządza starosta powiatowy, ustalając dzień zarządzenia wyborów i dzień głosowania.

(2) Przepisy art. 6 ust. (2) i art. 7 stosuje się tu odpowiednio.

Art. 55. (1) Do przeprowadzenia wyborów w gminach, podzielonych na okręgi wyborcze, powołuje się gminne i okręgowe komisje wyborcze.

(2) W gminach, stanowiących jeden okręg wyborczy, czynności okręgowych komisji wyborczych spełnia gminna komisja wyborcza.

(3) Przepisy art. 8 ust. (3), (5) i (7) stosuje się tu odpowiednio.

(4) Członków komisji wybiera kolegium zarządu gminnego spośród członków właściwego kolegium wyborczego. W razie niepowołania przez kolegium zarządu gminnego członków komisji wyborczej, przewodniczący komisji na początku zebrania wyborczego uzupełni skład komisji wyborczej członkami przez siebie powołanymi spośród członków danego kolegium wyborczego, obecnych na zebraniu wyborczym.

Art. 56. Przy wyborach radnych gminnych stosuje się odpowiednio art. 9 — 13.

Zawiadomienie o zebraniu wyborczym.

Art. 57. Na podstawie zarządzenia starosty powiatowego wójt za pośrednictwem sołtysów zawiadomi na piśmie za potwierdzeniem odbioru najpóźniej na 6 dni przed dniem zebrania wyborczego wszystkich członków kolegium wyborczego o miejscu, dniu i godzinie zebrania wyborczego, podając liczbę mandatów, przypadających na daną gminę, podział na okręgi wyborcze, liczbę mandatów w każdym okręgu i nazwiska przewodniczących komisji wyborczych.

Art. 58. (1) Do ważności wyborów jest niezbędna obecność więcej niż połowy wszystkich członków danego kolegium.

(2) W razie nieprzybycia niezbędnej do przeprowadzenia wyborów liczby członków kolegium wyborczego, zebranie wyborcze odbywa się w drugim terminie, wyznaczonym przez komisję, nie wcześniej niż 7 dnia po terminie pierwszego zebrania. Jeżeli i w tym terminie wybory nie dojdą do skutku z powodu braku kompletu członków kolegium wyborczego, radnych gminnych w liczbie, odpowiadającej ilości mandatów, przypadających na to kolegium, wybiera wydział powiatowy, o czym przewodniczący komisji wyborczej powinien uprzedzić członków kolegium wyborczego w zawiadomieniu o drugim terminie zebrania wyborczego. Radni gminni, wybrani w takim przypadku przez wydział powiatowy, piastują mandaty do czasu wejścia w ich miejsce radnych, wybranych przez właściwe kolegium wyborcze, które musi być zwołane zarządzeniem starosty powiatowego na żądanie pisemne więcej niż $\frac{1}{4}$ członków kolegium.

Zgłaszanie list kandydatów.

Art. 59. Przewodniczący komisji wyborczej, po stwierdzeniu obecności niezbędnej liczby członków kolegium wyborczego, wezwie zebranych do zgłaszania list kandydatów, wyznaczając im w tym celu co najmniej jedną godzinę.

Art. 60. (1) Przy wyborach radnych gminnych stosuje się odpowiednio przepisy art. 22 i 23 ust. (1), (2), (5) — (8).

(2) Lista kandydatów powinna zawierać liczbę nazwisk kandydatów, odpowiadającą podwójnej ilości mandatów, przypadających na dane kolegium wyborcze.

(3) Można kandydować tylko z jednej listy. Jeżeli tego samego kandydata zamieszczono na kilku listach, uznaje się go za prawidłowo zgłoszonego na tej liście, do której jest dołączona jego zgoda z datą najpóźniejszą.

(4) Każda lista kandydatów powinna być podpisana własnoręcznie lub zgłoszona osobiście do protokołu komisji wyborczej przez co najmniej:

1) 10 członków gminnego kolegium wyborczego — w gminach nie podzielonych na okręgi wyborcze,

2) 5 członków okręgowego kolegium wyborczego — w okręgach wyborczych.

Ustalanie list kandydatów.

Art. 61. (1) Komisja wyborcza bada, czy listy kandydatów odpowiadają obowiązującym przepisom.

(2) Przewodniczący może wezwać bezpośrednio lub za pośrednictwem pełnomocnika wyborcę, który podpisał listę kandydatów i zbadać własnoręcznie jego podpis oraz uznać za nieważny podpis tego, który nie stał się na wezwanie.

Art. 62. (1) Komisja wyborcza skreśli kandydata:

1) jeżeli brak jest jego oświadczenia wymaganego w myśl art. 60 w związku z art. 23 ust. (2),

2) jeżeli zamieszczono go w 2 lub kilku listach kandydatów, a oświadczenia jego są opatrzone jednakową datą,

3) wpisanego po podpisaniu listy kandydatów.

(2) W przypadku stwierdzenia innych braków lub wad, mogących spowodować nieważność listy kandydatów, bądź nieważność poszczególnych kandydatur, komisja wyborcza wezwie pełnomocnika do usunięcia tych braków, przy czym może zwrócić listę, a obowiązana jest wymienić, jakie braki lub wady zawiera.

(3) Jeżeli pełnomocnik nie usunie wskazanych przez komisję wyborczą braków i wad w ciągu jednej godziny, komisja wyborcza stwier-

dzi nieważność listy kandydatów w całości, bądź nieważność tych kandydatur, co do których komisja stwierdziła braki i wady.

(4) O decyzjach, wydanych na podstawie przepisów ustępów poprzedzających, komisja zawiadomi pełnomocników.

Ogłoszenie list kandydatów.

Art. 63. (1) Zaraz po ustaleniu list kandydatów komisja wyborcza ogłosi na zebraniu wyborczym:

1) listy kandydatów, uznane za ważne — z podaniem imienia i nazwiska kandydatów oraz ich wieku i miejsca zamieszkania; listy kandydatów będą umieszczone w ogłoszeniu w kolejności numerów, które im nadano, a kandydaci na nich w kolejności, ustalonej na listach; podpisów osób, zgłaszających listę, nie zamieszcza się,

2) czas trwania głosowania,

3) treść art. 29, 32, 37 i 65 z treścią art. 36 ust. (3).

(2) Komisja wyborcza wywiesi ogłoszenie do przejrzania w miejscu widocznym i dostępnym dla wyborców.

Głosowanie.

Art. 64. Przy głosowaniu na radnych gminnych stosuje się odpowiednio przepisy art. 27 ust. (2) — 34.

Art. 65. (1) Wyborca rozporządza tytuł głosami, ilu radnych wybiera kolegium wyborcze, może jednak oddać swe głosy na mniejszą ilość kandydatów na radnych, rezygnując w ten sposób z pozostałych rozporządzalnych swych głosów. Na jednego kandydata wyborca może oddać tylko jeden głos.

(2) Wyborca może głosować na nazwiska ważnie zgłoszonych kandydatów bez względu na to, na jakich listach nazwiska te są umieszczone.

(3) Karta do głosowania powinna zawierać nazwiska kandydatów, na których wyborca oddaje głos.

(4) Przepis art. 36 ust. (3) stosuje się tu odpowiednio.

Nieważne karty do głosowania.

Art. 66. Przy wyborze radnych gminnych stosuje się odpowiednio przepisy art. 37.

Ustalenie wyniku głosowania.

Art. 67. (1) Po oddaniu głosów przez zebranych przewodniczący komisji wyborczej zapyta, czy wszyscy już głosowali i uprzedzi, iż głosowanie zostanie zamknięte, po czym w braku zgłaszających się zamknie głosowanie.

(2) Po zamknięciu głosowania komisja wyborcza ustali wynik wyborów.

Art. 68. (1) Podziału mandatów pomiędzy listy kandydatów komisja dokonywa w sposób następujący: ogólną ilość ważnych głosów, oddanych na kandydatów każdej listy, dzieli się kolejno przez 1, 2, 3 itd. aż do chwili, gdy w ten sposób da się uszeregować tyle kolejno największych liczb (ilorazów), ile mandatów jest do obsadzenia. Poszczególnej liście kandydatów przyznaje się tyle mandatów, ile liczb (ilorazów) przypada na nią spośród ustalonego w powyższy sposób, ich szeregu. O przyznaniu mandatu jednej z 2 lub więcej list, wykazujących jednakowe ilorazy końcowe, rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

(2) O pierwszeństwie i kolejności wyboru poszczególnych kandydatów na radnych z danej listy rozstrzyga kolejna względna większość głosów ważnych, oddanych na kandydatów tej listy. W razie oddania jednakowej ilości głosów na 2 lub więcej kandydatów, o pierwszeństwie do uzyskania mandatu rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

Art. 69. (1) Jeżeli lista w wyniku obliczenia głosów na podstawie przepisów art. 68 ust. (1) nie otrzymała ani jednego mandatu, a ilość głosów, oddanych na któregośkolwiek kandydata takiej listy, przekracza połowę wspólnego ilorazu wyborczego dla całego okręgu, wówczas kandydat taki otrzymuje mandat radnego, przypadający innej liście, lecz nieobsadzony w myśl przepisów art. 68. Jeżeli jednak wszystkie mandaty w myśl przepisów art. 68 zostaną obsadzone, w takim razie kandydat, który z listy nieuprawnionej do żadnego mandatu skupił powyżej określoną ilość głosów, otrzymuje mandat zamiast kandydata, uzyskującego z innej listy mniejszą ilość głosów i przy tym najmniejszą spośród kandydatów innych list, którzy mają prawo do mandatu w ostatniej kolejności według przepisów art. 68 ust. (2). W przypadku, gdy 2 lub więcej list albo 2 lub więcej kandydatów z innych list odpowiadałoby jednakowym warunkom, uzasadniającym utratę mandatu, wówczas traci mandat lista albo kandydat z listy, która otrzymała najmniejszą ilość głosów, a przy równej ilości głosów, otrzymanej przez 2 lub więcej list, o utracie mandatu rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego. Wspólny iloraz wyborczy dla całego okręgu uzyskuje się przez podzielenie ogólnej sumy ważnych głosów, oddanych na kandydatów wszystkich list, przez liczbę przypadających na okręg mandatów.

(2) Na zastępców radnych będą wybrani ci kandydaci z listy w ilości uzyskanych przez kandydatów tej listy mandatów radnych, którzy otrzymali z kolei po kandydatach wybranych na radnych największą ilość głosów.

(3) Jeżeli liczba kandydatów, na których głosowano z danej listy, nie wyczerpie pełnej ilości, przypadającej na tę listę mandatów za-

stępców radnych, wówczas pozostałe mandaty zastępców radnych przypadają innym kandydatom z tej listy w kolejności umieszczenia ich nazwisk na liście.

Wybór bez głosowania.

Art. 70. Jeżeli zgłoszona zostanie tylko jedna lista kandydatów, głosowanie nie odbędzie się, a za wybranych na radnych uznaje się kandydatów, umieszczonych na początku listy w liczbie, odpowiadającej ilości mandatów w okręgu, na zastępców radnych zaś — kandydaci w tej samej ilości w dalszej kolejności umieszczenia ich nazwisk na liście. W tej samej kolejności powołuje się do rady gminnej zastępców radnych.

Protokół wyborczy.

Art. 71. (1) Po ustaleniu wyników wyborów komisja wyborcza sporządza protokół, który powinien zawierać:

- 1) skład komisji wyborczej i nazwiska obecnych pełnomocników,
  - 2) liczbę osób, uprawnionych do głosowania,
  - 3) liczbę wszystkich oddanych kart do głosowania,
  - 4) liczbę oddanych nieważnych kart do głosowania,
  - 5) liczbę wszystkich ważnych kart do głosowania,
  - 6) liczby głosów ważnych, oddanych na poszczególnych kandydatów,
  - 7) liczby podsumowane ważnych głosów, oddanych na wszystkich kandydatów każdej listy oraz liczby mandatów, uzyskanych przez poszczególne listy kandydatów,
  - 8) imiona, nazwiska, wiek i miejsce zamieszkania wybranych radnych,
  - 9) imiona, nazwiska, wiek i miejsce zamieszkania wybranych zastępców radnych.
- (2) Przepisy art. 41 ust. (2) stosuje się tu odpowiednio.

Ogłoszenie wyniku wyborów.

Art. 72. Komisja wyborcza następnego dnia po dniu ostatecznego głosowania ogłosi w sposób na miejscu zwyczajem przyjęty oraz przez wywieszenie przed mieszkaniem sołtysów i lokalem urzędu gminnego wynik wyborów, podając dane, wymienione w art. 71 ust. (1) pkt 8) i 9).

Protesty wyborcze i unieważnienie wyborów.

Art. 73. Przy wyborach radnych gminnych stosuje się odpowiednio przepisy art. 43 — 48.

Wybory uzupełniające.

Art. 74. Jeżeli w ciągu kadencji liczby zastępców radnych zostaną wyczerpane, a liczba

radnych zmniejszy się nie więcej niż o 25%, starosta powiatowy może zarządzić wybory uzupełniające. Starosta powiatowy jest obowiązany to uczynić, jeżeli liczba radnych zmniejszy się więcej niż o 25%. Przy obliczaniu 25% ułamek zaokrągla się w górę do pełnej jedynek.

Art. 75. (1) Delegatami gromad, nie posiadających rad gromadzkich, do gminnych lub okręgowych kolegiów wyborczych mogą być przy wyborach uzupełniających ci sami delegaci, którzy byli wybrani do przeprowadzenia wyborów ogólnych.

(2) Starosta powiatowy, zarządzając wybory uzupełniające, może zarządzić wybór nowych delegatów gromad.

(3) W razie zarządzenia wyborów nowych delegatów gromad wybór ich przeprowadza się na podstawie przepisów, według których dokonano wyboru delegatów przy wyborach ogólnych. Liczba delegatów poszczególnych gromad może być utrzymana ta, która obowiązywała przy wyborach ogólnych, może być jednak zmieniona w zależności od zmiany liczby mieszkańców, stwierdzonej na podstawie danych o ewidencji ludności.

Art. 76. Przy wyborach radnych gminnych i zastępców w wyborach uzupełniających stosuje się odpowiednio przepisy, dotyczące wyborów ogólnych.

Rozdział 2.

Wybory radnych gminnych w gminach nie podzielonych na gromady.

Art. 77. Przepisy art. 1, 3 — 49 stosuje się odpowiednio przy wyborach radnych gminnych w gminach, nie podzielonych na gromady.

DZIAŁ III.

WYBORY RADNYCH POWIATOWYCH.

Liczba radnych i sposób wybierania.

Art. 78. (1) Radnych powiatowych wybierają w głosowaniu tajnym kolegia wyborcze, złożone z radnych i członków zarządu gmin wiejskich i miast, nie wydzielonych z powiatowych związków samorządowych w ilości: od każdej gminy wiejskiej, jak również od miasta, liczącego do 10.000 mieszkańców — po 2 radnych powiatowych; od miasta, liczącego powyżej 10.000 do 15.000 mieszkańców — po 3 radnych powiatowych; od miasta, liczącego ponad 15.000 do 20.000 mieszkańców — po 4 radnych powiatowych; od miasta zaś liczącego powyżej 20.000 mieszkańców — po 5 radnych powiatowych.

(2) Do ważności wyborów jest niezbędna obecność więcej niż połowy ustawowej liczby członków danego kolegium wyborczego.

Art. 79. (1) Kolegium wyborcze może obejmować wyborców z jednej gminy bądź z 2 i więcej gmin (wiejskich i miejskich).

(2) O łączeniu wyborców z kilku gmin w jedno kolegium wyborcze rozstrzyga wojewoda.

(3) Wyborcy jednej gminy nie mogą wchodzić w skład różnych kolegiów wyborczych.

Prawo wybieralności.

Art. 80. Wybrany na radnego może być każdy, kto mieszka na obszarze powiatowego związku samorządowego i w przededniu zarządzenia wyborów odpowiada warunkom wybieralności na radnego gminnego lub radnego miejskiego oraz włada językiem polskim w słowie i piśmie.

Zarządzenie wyborów.

Art. 81. (1) Wybory radnych zarządza wojewoda, ustalając dzień zarządzenia wyborów i dzień głosowania.

(2) Na podstawie zarządzenia wojewody starosta powiatowy co najmniej na 14 dni przed terminem zebrania wyborczego zawiadomi przełożonego lub przełożonych gmin o liczbie radnych, jaką właściwe kolegium ma wybrać oraz o miejscu, dniu i godzinie zebrania wyborczego. Treść zawiadomienia starosty powiatowego przełożeni gmin podadzą do wiadomości wszystkim wyborcom co najmniej na 7 dni przed terminem zebrania wyborczego na piśmie za potwierdzeniem odbioru.

Art. 82. Przy wyborach radnych powiatowych stosuje się odpowiednio przepisy art. 7.

Komisja wyborcza.

Art. 83. (1) Do przeprowadzenia wyborów powołuje się komisje wyborcze dla każdego kolegium wyborczego.

(2) Każda komisja wyborcza składa się z przewodniczącego i 2 członków.

(3) Przewodniczącym komisji wyborczej dla kolegium wyborczego z jednej gminy jest przełożony tej gminy. Przewodniczącym komisji wyborczej dla kolegium wyborczego, obejmującego 2 lub więcej gmin, powołuje wojewoda spośród przełożonych tych samych gmin.

(4) Członków komisji wyborczej wybiera kolegium wyborcze.

(5) Wyborca, zgłoszony na kandydata, traci z chwilą wyrażenia zgody na zgłoszenie jego kandydatury prawo piastowania godności przewodniczącego lub członka komisji wyborczej.

Zgłaszanie kandydatów i list kandydatów.

Art. 84. Przewodniczący komisji wyborczej, po stwierdzeniu obecności niezbędnej liczby członków kolegium wyborczego, wezwie zebranych, wyznaczając im w tym celu co najmniej jedną godzinę, do zgłoszenia:

- 1) kandydatów w okręgach o 2 mandatach,
- 2) list kandydatów w okręgach o większej ilości mandatów.

Art. 85. Przy wyborach radnych powiatowych stosuje się odpowiednio art. 22 i 23 ust. (1), (2), (6) i (8).

Art. 86. (1) Zgłoszenie kandydatów i lista kandydatów powinny zawierać tyle nazwisk, ile mandatów jest do obsadzenia.

(2) Każde zgłoszenie kandydatów lub lista kandydatów powinna być podpisana własnoręcznie lub zgłoszona osobiście do protokołu komisji wyborczej:

1) przy wyborze 3 lub więcej radnych — co najmniej przez $\frac{1}{6}$ ustawowej liczby członków kolegium wyborczego, jeżeli kolegium to obejmuje tylko jedną gminę, bądź $\frac{1}{8}$ — jeżeli kolegium obejmuje 2 lub więcej gmin,

2) przy wyborze 2 radnych — co najmniej przez $\frac{1}{6}$ ustawowej liczby członków kolegium wyborczego.

(3) Każdy wyborca może wziąć udział tylko w jednym zgłoszeniu pod rygorem nieważności udziału we wszystkich zgłoszeniach.

Ustalenie zgłoszeń kandydatów i list kandydatów.

Art. 87. (1) Komisja wyborcza bada, czy zgłoszenia kandydatów lub listy kandydatów odpowiadają obowiązującym przepisom.

(2) Przewodniczący może wezwać wyborcę, który podpisał zgłoszenie kandydatów lub listę kandydatów i zbadać własnoręcznie jego podpisu oraz uznać za nieważny podpis tego, który nie stawiał się na wezwanie.

(3) W przypadku uzasadnionej wątpliwości przewodniczący komisji wyborczej celem stwierdzenia, czy kandydat włada językiem polskim w słowie i piśmie, może wezwać kandydata bezpośrednio lub za pośrednictwem pełnomocnika, wyznaczając mu odpowiedni termin.

Komisja wyborcza może skreślić kandydata, który nie zjawi się na wezwanie.

(4) Wystarczającym dowodem władania językiem polskim w słowie i piśmie jest stwierdzenie ucześnień co najmniej przez 3 lata do szkoły powszechnej bądź innej równorzędnej lub wyższej, jeżeli język polski był wykładowy albo nauka tego języka była obowiązkowa. W braku takiego dowodu sprawdzianem jest napisanie w obecności przewodniczącego komisji wyborczej paru zdań po polsku, przy czym ani charakter pisma, ani błędy gramatyczne i ortograficzne nie mogą wpływać na ocenę umiejętności władania językiem.

Art. 88. (1) Komisja wyborcza skreśli kandydata:

1) jeżeli brak jest jego oświadczenia, wymagane w myśl art. 85 w związku z art. 23 ust. (2),

2) jeżeli zamieszczono go w 2 lub kilku listach kandydatów, a oświadczenia jego opatrzone są jednakową datą,

3) wpisanego po podpisaniu zgłoszenia kandydatów lub listy kandydatów.

(2) W przypadku stwierdzenia innych braków lub wad, mogących spowodować nieważność zgłoszenia kandydatów lub listy kandydatów, bądź nieważność poszczególnych kandydatów, komisja wyborcza wezwie pełnomocnika do usunięcia tych braków, przy czym może zwrócić zgłoszenie lub listę, a obowiązana jest wymienić, jakie braki lub wady zawiera.

(3) Jeżeli pełnomocnik nie usunie wskazanych przez komisję wyborczą braków i wad w ciągu jednej godziny, komisja wyborcza stwierdzi nieważność zgłoszenia kandydatów lub listy kandydatów w całości bądź nieważność tych kandydatów, co do których komisja stwierdziła braki i wady.

(4) O decyzjach, wydanych na podstawie przepisów ustępów poprzedzających, komisja zawiadomi pełnomocników.

Ogłoszenie kandydatur.

Art. 89. (1) Zaraz po ustaleniu kandydatów lub list kandydatów komisja wyborcza ogłosi na zebraniu wyborczym:

1) przy wyborach 3 lub więcej radnych listy kandydatów, przy wyborach 2 radnych kandydatury uznane za ważne — z podaniem imienia i nazwiska kandydatów oraz ich wieku i miejsca zamieszkania; listy kandydatów będą umieszczone w ogłoszeniu w kolejności numerów, które im nadano, a kandydaci na nich w kolejności, ustalonej na listach; podpisów osób, zgłaszających listę, nie ogłasza się; kandydatury przy wyborach 2 radnych zamieszcza się w ogłoszeniu w kolejności alfabetycznej nazwisk,

- 2) czas trwania głosowania,
- 3) treść art. 29, 37 i 91 z treścią art. 36 ust. (3).

(2) Komisja wyborcza wywiesi ogłoszenie do przejrzenia w miejscu widocznym i dostępnym dla wyborców.

Głosowanie.

Art. 90. Przy głosowaniu na radnych powiatowych przepisy art. 27 ust. (2) — 32 i art. 34 stosuje się odpowiednio.

Art. 91. (1) Przy wyborze 2 radnych wyborca może głosować tylko na jednego z ważnie zgłoszonych kandydatów.

(2) Na karcie do głosowania wyborca wpisuje nazwisko tego kandydata, na którego głosuje.

(3) Przepisy art. 36 ust. (3) stosuje się tu odpowiednio.

Art. 92. Przy wyborze 3 lub więcej radnych stosuje się odpowiednio przepisy art. 65.

Ustalenie wyniku głosowania.

Art. 93. (1) Przy wyborze 2 radnych za wybranych uznaje się tych kandydatów, którzy otrzymali kolejno największe ilości głosów, a co najmniej po $\frac{1}{3}$ wszystkich ważnych głosów. W razie równości głosów rozstrzyga los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

(2) Jeżeli w sposób, przewidziany w ustępie poprzedzającym, nie wszystkie mandaty zostały obsadzone, wówczas wybory radnego albo radnych, których mandaty nie zostały obsadzone dokonywa się w głosowaniu ściślejszym, przy czym skreśla się kandydatury, które w pierwszym głosowaniu otrzymały najmniejszą ilość głosów w ten sposób, ażeby ilość pozostałych kandydatur nie była większa od podwójnej liczby mandatów pozostałych do obsadzenia. Głosowanie ściślejsze jest ostateczne, a za wybranego lub wybranych uważa się tego lub tych kandydatów, którzy otrzymali kolejno największą ilość głosów.

(3) Głosowanie ściślejsze zarządzi komisja wyborcza zaraz po ustaleniu wyniku pierwszego głosowania, ogłaszając ewentualnie jednocześnie imię i nazwisko kandydata, wybranego w pierwszym głosowaniu oraz imiona i nazwiska kandydatów, na których można będzie głosować w głosowaniu ściślejszym.

Art. 94. Przy ustalaniu wyniku głosowania na radnych stosuje się odpowiednio przepisy art. 37, 67, 68 i art. 69 ust. (1).

Wybór bez głosowania.

Art. 95. (1) W razie zgłoszenia ważnie tylko 2 kandydatów przy wyborze 2 radnych głosowanie nie odbędzie się, a komisja wyborcza uzna za wybranych na radnych zgłoszonych 2 kandydatów.

(2) W razie zgłoszenia przy wyborze 3 lub więcej radnych jednej tylko ważnej listy, zawierającej tyle nazwisk kandydatów, ilu radnych ma wybrać kolegium wyborcze, albo jeżeli łączna liczba nazwisk kandydatów, umieszczonych na wszystkich ważnie zgłoszonych listach, równa się liczbie radnych, jaką ma wybrać kolegium wyborcze — głosowanie nie odbędzie się, a komisja wyborcza uzna za wybranych na radnych zgłoszonych kandydatów.

Protokół wyborczy.

Art. 96. (1) Po ustaleniu wyniku wyborów komisja wyborcza sporządza protokół, który powinien zawierać:

- 1) skład komisji wyborczej i nazwiska obecnych pełnomocników,
- 2) liczbę osób, uprawnionych do głosowania,
- 3) liczbę wszystkich oddanych kart do głosowania,
- 4) liczbę oddanych nieważnych kart do głosowania,
- 5) liczbę wszystkich, oddanych ważnych kart do głosowania,
- 6) liczbę głosów ważnych, oddanych na poszczególnych kandydatów,
- 7) przy wyborze 3 lub więcej radnych liczby podsumowane ważnych głosów, oddanych na wszystkich kandydatów każdej listy oraz liczby mandatów, uzyskanych przez poszczególne listy kandydatów,
- 8) imiona, nazwiska, wiek i miejsce zamieszkania wybranych radnych.

(2) Przepis art. 41 ust. (2) stosuje się tu odpowiednio.

Ogłoszenie wyniku wyborów.

Art. 97. Komisja wyborcza następnego dnia po dniu ostatecznego głosowania ogłosi w sposób na miejscu zwyczajem przyjęty oraz przez wywieszenie przed mieszkaniem sołtysów i lożalem urzędu gminnego wynik wyborów, podając imiona, nazwiska, wiek i miejsce zamieszkania wybranych radnych.

Protesty wyborcze i unieważnienie wyborów.

Art. 98. (1) Przepisy art. 43 — 45 stosuje się przy wyborach radnych powiatowych.

(2) O unieważnieniu wyborów z urzędu bądź wskutek protestu orzeka wojewoda przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym.

(3) Przepisy art. 46 ust. (2) i (3) stosuje się tu odpowiednio.

Art. 99. W razie unieważnienia wyborów wojewoda w ciągu 14 dni zarządzi nowe wybory lub w takim samym terminie zarządzi podjęcie niektórych czynności wyborczych, wskazując czynność, od której należy ponowić postępowanie wyborcze.

Art. 100. Po uprawomocnieniu się aktu wyborczego przewodniczący komisji wyborczej przekaze akty wyborcze staroście powiatowemu.

Wybory uzupełniające.

Art. 101. (1) Jeżeli kolegium wyborcze, obejmujące tylko jedną gminę, zostanie odwołane wskutek rozwiązania albo zakończenia kadencji rady, wówczas wszyscy radni powiatowi, wybrani przez to kolegium, tracą mandaty, a wojewoda zarządzi w ciągu 30 dni wybory uzupełniające. Radny powiatowy traci również mandat, albo podlega zawieszeniu w wykonywaniu mandatu, jeżeli utracił mandat członka organu ustrojowego gminy, wchodzącego w skład danego kolegium wyborczego, albo został w wykonywaniu tego mandatu zawieszony.

(2) Wojewoda zarządzi w ciągu 30 dni wybory uzupełniające również w przypadku, jeżeli kolegium wyborcze nie wybierze wszystkich radnych lub wybór poszczególnych radnych zostanie unieważniony, albo jeżeli w okresie kadencji mandat radnego powiatowego wygaśnie.

(3) Wyborów uzupełniających dokonywa właściwe kolegium wyborcze, przy czym przy wyborze jednego radnego stosuje się odpowiednio przepisy, dotyczące wyboru 2 radnych.

DZIAŁ IV.

KOSZTY WYBORÓW.

Art. 102. (1) Koszty wyborów radnych gromadzkich pokrywa gromada, a w braku środków — gmina wiejska, wyborów radnych gminnych — gmina wiejska, wyborów radnych powiatowych — powiatowy związek samorządowy.

(2) Lokalu, urny, sprzętów i przyborów do pisania dla komisji wyborczych dostarczy gmina.

(3) Podania i świadectwa w sprawach wyborczych są wolne od opłat stemplowych oraz opłat administracyjnych związków samorządowych.

DZIAŁ V.

PRZEPISY KONCOWE.

Art. 103. Z dniem wejścia w życie ustawy niniejszej tracą moc przepisy art. 11 ust. (2), art. 26 — 30, art. 32, art. 57 ust. (1) — (4) oraz w zakresie spraw, unormowanych ustawą niniejszą — art. 3, 4, 19 ust. (3), art. 31 i 57 ust. (6) oraz art. 58 i art. 97 ust. (1) ustawy z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego (Dz. U. R. P. Nr 35, poz. 294).

Art. 104. Ustawa niniejsza obowiązuje na obszarze całego Państwa z wyjątkiem województwa śląskiego.

Art. 105. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 106. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów
i Minister Spraw Wewnętrznych:
Stawoj Składkowski